

Van de Schoonheid en de Troost

Vertel me wat dit leven de moeite waard maakt. Waarin vinden we schoonheid en is er over die schoonheid ook nog iets te beweren. Waarom lijken we zoveel meer te weten over onze frustraties. En waardoor worden we eigenlijk getroost. Wat zijn, met andere woorden, de herinneringen of verwachtingen die groter zijn dan ons verdriet.

Deze en andere vragen legde Wim Kayzer voor aan zesentwintig schrijvers, wetenschappers, filosofen, beeldend kunstenaars en musici: Karel Appel, Vladimir Ashkenazy, Catherine Bott, John M. Coetzee, Richard Dufallo, Freeman Dyson, Rudi Fuchs, Jane Goodall, Stephen Jay Gould, Germaine Greer, Gyorgy Konrad, Rutger Kopland, Leon Lederman, Elizabeth Loftus, Gary Lynch, Yehudi Menuhin, Martha Nussbaum, Richard Rorty, Simon Schama, Roger Scruton, Wole Soyinka, George Steiner, Tatjana Tolstaja, Dubravka Ugresic, Steven Weinberg en Edward Witten.

Het was alsof iedereen rechtop ging zitten. De woorden 'van de schoonheid en de troost' maakten blijkbaar iets wakker dat daarvoor alleen nog sluimerde. Iedereen bleek bereid om het thema niet alleen vanuit filosofisch, literair of wetenschappelijk perspectief te bekijken, maar om er ook de meest persoonlijke ervaringen aan te koppelen. De meeste deelnemers bleken bovendien bereid om op een dag naar Amsterdam te komen om gezamenlijk van gedachten te wisselen over de vragen van Wim Kayzer. Het resultaat werd een monumentale serie waarin een ongedachte verscheidenheid aan onderwerpen aan bod komt: van Bach tot Eliot, van de mooiste vrouw van Nigeria tot de oerknal, van grotten tot landslakken, van David Greybeard tot supersnaren, van verdriet tot schuld, van het ondergoed van een koningin tot de vijfjarige Randall, van Darwin tot de laatste noten van Sjostakovitsj, van de ziekte van Alzheimer tot het rozenraam van de Notre Dame, van de Mona Lisa tot de dag waarop we God ontdekten.

MARTHA NUSSBAUM

'Heel hard rennen is een van mijn bronnen van schoonheid en troost. Buiten, rond het meer, of binnen, op dat gymtoestel hier... Intussen kunnen we praten over de Stoïcijnen Sophocles, mijn ouders als je dat wilt. Of we luisteren alleen naar de Kindertotenlieder...'

SCHULD

Boven alle erkenning die de humanitaire filosofe Martha Nussbaum voor haar wetenschappelijke werk krijgt, is de wijsbegeerte voor Nussbaum geen intellectueel gedachtespel, maar van betekenis voor de dagelijkse praktijk van het leven. Letterlijk zegt ze: 'De filosofie kan me troosten in de elendigste omstandigheden.' In *Van de schoonheid en de troost* verhaalt Nussbaum hoe de filosofie

haar schuldgevoel verlicht ten opzichte van haar inmiddels overleden ouders. De vader was haar held, waardoor haar alcoholische moeder zich buitengesloten voelde. In klassieke filosofen als Sophocles en Aristoteles vind ze een manier om met haar schuldgevoel in het reine te komen. Maar haar grootste bron van troost is een fysieke: hard en dromend langs de oevers van Lake Michigan rennen. Kayzers onderhoud met Nussbaum is een mengeling van emoties en de reflectie op diezelfde emoties. Nussbaum studeerde aan de Universiteit van New York (1969) en Harvard (1975) en gaf colleges aan beide universiteiten. Van 1986 tot 1993 gaf zij als wetenschappelijk onderzoeker advies aan het Wereld Instituut voor onderzoek en ontwikkeling van Economie in Helsinki, een onderdeel van de Universiteit van de Verenigde Naties. Haar productiviteit is fenomenaal. Om twee boeken te noemen: *Clones and Clones: Facts and Fantasies About Human Cloning* (1998) en *Sexual Orientation and Human Rights in American Religious Discourse* (1998). Nussbaum heeft verschillende prijzen ontvangen waaronder de Brandeis Creative Arts Award in Non-Fiction (1990) en de PEN Spielvogel-Diamondstein Award (1991) voor de beste essaycollectie. Een van haar meest inspirerende boeken is *The Fragility of Goodness*.

JOHN M. COETZEE

Misschien heb je gelijk... Ik moet erover nadenken... Misschien is het voor mij nodig om de werkelijkheid tot iets anders te maken, omdat er anders niet mee te leven valt... Ik kan daar niet zomaar op reageren...'

ONSCULD?

Inmiddels tweemaal beloond met de Bookerprize, en in 2003 met de Nobelprijs voor de literatuur, heeft John Coetzee zich meer dan bewezen als man van het geschreven woord. Het gesproken woord is een andere zaak. De perfectionist Coetzee wikt en weegt in gesprekken, zoals blijkt tijdens het interview op Diaz Beach bij Kaap de Goede Hoop. Woorden als schoonheid en troost zijn op de pagina's van Coetzees boeken niet terug te vinden. Troost beschouwt hij als een archaisch begrip en over schoonheid zegt hij: 'Wat weet ik nu van schoonheid? Ik, deze verwrongen, introverte persoon met een armoedig esthetisch gevoel?' Zijn debuut *In the heart of the country* (1977) werd goed ontvangen, met *Waiting for the Barbarians* (1980) verkreeg hij wereldfaam, de publicatie van *Life and Times of Michael K.* bezorgde hem in 1983 voor de eerste maal de Bookerprize. Zijn beknopte schrijfstijl lijkt het midden te houden tussen proza en poëzie.

De politieke situatie in zijn geboorteland voorziet hem van een basis voor zijn allegorieën en fabels, waarin hij kolonialisme aanvalt en de historische en contemporaine mythen rond imperialisme ontmaskert. In een van zijn boeken schrijft hij: 'Laat ik je zeggen dat als ik over dit land loop, dit Zuid-Afrika, ik steeds meer het gevoel krijg dat ik over zwarte gezichten loop.' Coetzee studeerde zowel computerkunde als taalkunde aan de Universiteit in Cape Town en in Texas. Als professor Algemene Literatuurwetenschap heeft hij gewerkt op de Universiteit van New-York en van Cape Town. Daarnaast doceerde Coetzee Engelse taal- en letterkunde. Op 6 maart 2006 werd Coetzee Australisch staatsburger.

GEORGE STEINER

'Op die ene gruwelijke vraag, die alles van doen heeft met schoonheid en troost, heb ik nog niet de schim van een antwoord kunnen vinden. We zijn wel uit op schoonheid en troost, maar echt gefascineerd zijn we door het duistere.'

DE CODE VAN PASTERNAK

Hoe moet je George Steiner eigenlijk omschrijven? Literatuurwetenschapper, cultuurfilosoof, criticus, schrijver? De definitie die het dichtst bij komt is die van de homo universalis. Zelf zegt hij: 'Ik ben slechts een lezer met anderen.' Op zijn zesde las hij al, samen met zijn vader, Homerus in het Grieks. Daarmee is meteen de invloed geschetst die zijn vader op George Steiner uitoefende. Over het drilwerk van zijn verwekker spreekt Steiner met grote erkentelijkheid. Zowel zijn vader als zijn encyclopedische kennis zijn essentiële elementen in het leven van Steiner. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog, als lid van een joods gezin vanuit Parijs naar Londen gevlucht, is hij van mening dat je zoveel mogelijk in je hoofd moet prenten voor het geval van een onvoorziene vlucht. 'Wat er in je hoofd zit, kan je ook letterlijk helpen te overleven. Niet alleen gedichten of teksten, maar ook beelden van een landschap, geuren, en vooral muziek.' Met betrekking tot schoonheid en troost poneert Steiner dat mensen niet door deze begrippen gefascineerd zijn, maar veeleer door de duistere kanten van het bestaan: oorlog, geweld, verkrachting. Steiner studeerde in Parijs, Chicago, Harvard en Oxford en doceerde op Princeton en Cambridge. Van 1974-1994 doceerde hij vergelijkende literatuurwetenschappen op de Universiteit van Genua, en van 1994-1995 in Oxford. Steiner was een veel gevraagd gastdocent over de hele wereld en een zeer productief schrijver. Voorbeelden van zijn werk zijn: *Tolstoy or Dostoevsky* (1960), *In Bluebeard's Castle* (1971), *No Passion Spent* (1996) en *Errata: An Examined Life* (1997).

Bron: DVD-boekje bij de DVD-reeks 'Van de Schoonheid en de Troost', 2007